

k SSSR, žádající, aby i vývoz do SSSR byl garantován, poněvadž hospodářské styky se sovětským Ruskem mohou podepřít náš hospodářský život. V organizacích průmyslnických možno v poslední době pozorovati počátky značnějších přesunů. Tak jeví se difference mezi ústředním Svazem čl. průmyslu a německým Hauptverbandem, které vyplývají z různých zájmů českého a německého průmyslu, a které byly dány také diskussí o německo-rakouském Zollvereinu. Část průmyslu, zejména německého, uvažuje o tom, aby přímým kontaktem jednala s představiteli našeho zemědělství o aktuálních hospodářských problémech.

Po zatčení hodináře Sychrovského, který vypovídal jako svědek v procesu Stříbrný contra Dýma, vzbudilo velkou pozornost zatčení bratra Jiřího Stříbrného, Františka. Byla na něj uvalena kolusní vazba na základě trestního oznámení, které na něj udělalo představenstvo Diskontní banky, která až do nedávna patřila F. Stříbrnému. Zatčení F. Stříbrného bylo J. Stříbrnému podnětem k ostré kampani proti čl. straně socialistické a »Polední list« přinesl řadu otázek týkajících se financování strany z dob, kdy Jiří Stříbrný byl jejím předákem. Na tyto útoky čl. strana socialistická neodpovídá, ponechávajíc řešení jednak vyšetřování s Frant. Stříbrným, jednak vyšetřujícímu výboru parlamentnímu. Tento výbor dal si jednacím řád a odmítl výtky, že by chtěl něco utajovati před veřejností. Předseda vyšetřujícího výboru poslanec dr. Štefánek a zpravodaj poslanec Koudelka provedli již výslech svědků navržených poslancem dr. Stránským o dodávkách mutějovického uhlí pro čl. dráhy, které bylo dodáváno v době hornické stávký v r. 1923. Také býv. ministr financí Engliš byl již vyslechnut.

Německé politické strany žijí pod dojmem plánu německo-rakouského Zollvereinu. Z podnětu německo-politického pracovního úřadu došlo k ustavení společného výboru německých stran, bez německých soc. demokratů, který se má pokusit o sjednocení německých stran, pokud jde o stanovisko k plánu německo-rakouské celní unie. Ale zdá se, že i mezi německými stranami, zejména mají-li na mysli konkrétní zájmy hospodářské, jsou difference příliš velké, než aby se podařilo sjednotit tyto různé frakce, z nichž některým nejde o věc, nýbrž jen a jen o agitaci. — V Praze přednášel předseda říšského sněmu německého P. Loebe a byli to němečtí hakenkreuzleští studenti, kteří tohoto německého představitele u nás uvítali prskavkami a zapáchajícími bombami, aby se tak ukázalo, že mezi německými stranami je daleko větší napětí než mezi frakcemi českými a německými.

Zajímavá byla řeč bývalého ministra Mayra-Hartinga v Lokti. Třebaže mluvil velmi radikálně, odmítl křiklouny, pro které samospráva je prázdňým pojmem a zdůraznil, že naši Němci se musí postavit na půdu státu. Patrně Mayr-Harting vidí, že jeho strana se dostala ve svém nacionálním radikalismu příliš do blízkosti německých nacionálů a hakenkreuzlerů, aniž by tím agitačně profitovala. Proto Mayr-Harting se pokusil vést dělící čáru mezi stranou svou a nezdravou nacionální německou opozicí. — Je přirozeno, že v době plánu německo-rakouského Zollvereinu přicházejí němečtí nacionálové se svými svornostářskými hesly právě tak, jako hakenkreuzleři opatřili si pro své schůze, na kterých se dožadují samosprávy, karpatoruského poslance Kurtyaka.

Na Slovensku byla uspořádána v poslední době celá řada velkých manifestací pro slovenskou menšinu v Maďarsku, která nemá ani zlomek těch politických práv, které má maďarská minorita u nás. Tyto slovenské manifestace budou mít jistě ohlas v Maďarsku i v cizině, právě tak, jako uspíší proces ve slovenské straně ludové. Že v této straně tento proces, který by přivedl očistu ve smyslu státotvornosti, je na postupu, je vidět ze zpráv, které uvažovaly o tom, aby slovenští ludovci byli přijati do vlády.

V. Gutwirth.

B. ZAHRANIČNÍ.

Celní protiakce. — Konference Malé dohody v Bukurešti. — Nový rumunský režim. — První obtíže španělské republiky. — Nedohodnutá námořní dohoda. — Snowdenův budget. — Presidentské volby ve Francii.

Když pominulo první překvapení z německo-rakouského celního paktu, byly zahájeny bez odkladu přípravy k jeho paralysování podobným plánem na širších základech. Nebylo totiž možno si

zatajovati, že nějaká akce v tom směru, v jakém ji podnikají Němci, je již delší dobu krajně naléhavá. A co bylo horšího, právě naši spojenci a státy, na jejichž spolupráci jsme odkázáni ve střední Evropě, musili pociťovat značnou přitažlivost projektu, směřujícího k preferenčnímu režimu středoevropské oblasti. Hospodářská krize, která pochází zejména z obtíží na trhu obilnin a zemědělských produktů, je v těchto končinách akutní pro bezohlednou konkurenci, kterou zde dělá výroba zámořská. Kdyby se mohlo podařit omezit tuto konkurenci tím, že by *domácí produkci středoevropské dávala se celním režimem přednost*, bylo by možno nejen odstranit bídu zemědělců, nýbrž tím zas povznést i konsum průmyslových výrobků a dopomoci zdejšímu národnímu hospodářství k novému rozmachu. Berlín a Vídeň prohlašují, že nemají na mysli nic jiného a že jejich projekt je pouhý začátek. Nuže, třeba je vzít za slovo a pokročit rychle od tohoto počátku dále tak, aby se *iniciativa a rozhodný vliv neponechal Němcům samotným*. Ministr Briand předvídal tyto evropské potřeby a souvislosti i jejich nebezpečí již dávno a právě proto přišel se svou *evropskou koncepcí*. Přišel s ní včas, ale jak to obvyčejně bývá, právě proto předčasně. Jeho vrstevníci nedovedli ještě postřehnout celý dosah a smysl akce, kterou nechali utonouti ve spoustě konferencí výborů a podvýborů. Nyní mohl Briand jen sáhnouti znovu ke svému projektu unie evropské, učiniti jej pouze *konkretnějším*, omeziti jej pro začátek na nejnnutnější a podepřítí politickou iniciativou vlastní a nejbližších přátel. Československý ministr zahraničních věcí dr. Beneš podal ve svém výkladu v zahraničních výborech parlamentu takový nárys nového evropského programu, který může býti uskutečněn stejně rychle, se stejnou účinností, jako program německý, třeba také po etapách, ale *etapách věcných, logických, nikoli politicky výlučných* a podezřelých jako německo-rakouská unie. — Veřejné mínění ve Francii se ovšem dosud neuklidnilo a dochází k významným politickým projevům, reagujícím právě na politicky nebezpečnou stránku vídeňského paktu. Byl to především sám francouzský prezident republiky Doumergue, který v Nizze pronesl krátce před svým odstoupením senační řeč, vyzývající národ k ostrážitosti a pohotovosti. Řeč byla všude dobře pochopena jako výstraha krajně vážná, ukazující, že Francie nelekala by se použití všech prostředků proti tomu, co považuje právem za hru s ohněm, za pokus o obnovu německé rozpínavosti. Podobně jako prezident republiky mluvil pak i ministerský předseda Laval před svými voliči. Netajil se, že Francie je krajně rozhořčena zejména *nevědkem Rakouska*, státu, který byl od mírové konference přímo hýčkáán a který sám ujišťoval, jak své věřitele tak své politické přátele naprostou loyaltitou k mírovým smlouvám. — Odpor proti rakousko-německému plánu nemohl však zůstat omezen pouze na Československo a Francii, třebaže tyto státy jako v prvé řadě dotčené musily se nejvíce exponovati. Dalo se předvídati, že ani *Italie a Maarsko* nebudou moci trvale zůstat ve své úmyslné rezervě, neboť rozmach německé moci hluboko do střední Evropy až k Adrii a Balkánu musil by se dotknouti těchto států, třeba patřily k nespokojencům se soudobým řádem politickým, stejně, jako států, trvajících na basi míru pařížského. A také opravdu římský tisk počal poněnáhu prozrazovati vnitřní znepokojení Italie a navrhopvat rozmanitá opatření, která ve své drastičnosti šla ještě dále nežli bylo cokoli podnikaného se strany naší. Byl tu na příklad podnět, aby se prostě obnovila *finanční kontrola nad Rakouskem*, která byla kdysi zavedena při jeho sanaci, tak aby se mu znemožnilo kompromitovat jeho samostatnost. Ale také Maarsko musilo konečně ústy ministerského předsedy *hraběte Bethlena* prohlásiti, že nemá zájmu na tom, aby se připojovalo k vídeňské akci, k níž bylo zváno, že si raději vyhradí *neutrální posici*, až uvidí protinávrhy francouzské a teprve podle toho se zařídí. To bylo ovšem značné zklamání pro iniciátory hospodářské unie, kteří dobře věděli, že nemohou zůstat omezeni jen na společenství rakousko-německé, že musí získati ještě další činitele ve střední a jiho-východní Evropě, kteří by ovšem byli stlačeni do role vasalské. Když stanovisko Italie a Maarska vybarvilo se způsobem tak nepříznivým, hledělo se se zájmem tím napjatějším, k blížící se *konferenci států Malé dohody*.

Konference byla stanovena za účelem přípravy k ženevskému jednání hned na počátek května a měla vlastně jediný bod programu: stanovisko k celní unii. Nebylo tajemstvím, že právě pro *Jugo-*

slavii a Rumunsko, oba balkánské členy Malé dohody, je přistoupení k rakousko-německému paktu velmi lákavé. Oba tyto státy nemohou být přímo tolik ohroženy Anshlussem, jako je Československo, nebo i Maďarsko a Itálie. Rumunsko leží příliš stranou a Jugoslavie cítí v první řadě tlak imperialismu italského, pro ní je tedy Anschluss přímo jakýmsi pokusem vyháňti ďábla Belzebubem. Hospodářsky pak nabízelo jednotné území německo-rakouské právě těmto nejvíce postiženým agrárním státům znamenitě *odbytiště* jejich výrobků.

Němci spoléhali, že podporu Jugoslavie a Rumunska bezpečně získají, vedli s nimi ostatně již dříve určitá odborná jednání. Ale ovšem, když došlo na politická rozhodnutí, musila politika dostati primát. Jednání bukureštská, rozvržená na tři dny, vedla se v duchu naprosté upřímnosti a spojenci probrali zcela objektivně všechny stránky problému, příznivé i nepříznivé. Bylo uznáno že hospodářská pomoc je již svrchovaně naléhavá, ježto za daných poměrů nemůže se hospodářství zemědělských států déle udržeti. Ale na druhé straně pochopilo se nebezpečí, kterým by vznik Velkoněmecka byl jak pro mír Evropy vůbec, tak pro bezpečnost států, ležících na cestě jeho Drangu nach Osten. Náprava těžkých škod jihoslovanského a rumunského hospodářství je možna zajisté i jinak, nežli úplným zadáním jejich samostatnosti. Plán hospodářské kooperace v širším evropském měřítku, jak byl ministrem Benešem předložen, byl shledán všestranně uspokojivým, zdůrazněno pouze tolik, že musí být aspoň v podstatných partiích proveden *bezodkladně*, že nesmí zůstatí zase jen na papíře. Bylo usneseno žádati vytvoření *velké soustavy celně preferenční pro oblast, zahrnující nejméně Francii, Itálii i celou střední Evropu s Rakouskem a Německem*. V tomto rámci stává se podnik politicky zcela neutrálním, neškodným a hospodářsky může právě jedině takto splniti všechny nároky.

Konference bukureštská měla význam tím větší, ježto se tam nedávno změnil velmi podstatně *vládní režim*. Od návratu *Carolova* bylo zřejmo, že *vláda stran v Rumunsku je u konce*, že přijde do popředí znovu koruna, zejména když je reprezentována osobností tak markantní. Král Carol počínal si však po celou dobu přísně ústavně a prohlašoval, že jediným jeho zájmem jest vytvořiti všenárodní koncentraci, poněvadž jen taková vláda poskytuje basi dosti širokou a nosnou pro veliké úkoly soudobého Rumunska. Ministerský předseda *Maniu* projevoval od počátku souhlas s tímto přáním královým a odstoupil také, aby jeho uskutečnění nepřekážel. Ministr *Mironescu* přejal předsednictvo pouze interimisticky, ale všechno úsilí dospěti ku sblížení jednotlivých složek veřejného života rumunského zůstalo bez úspěchu. Teprve v poslední době přijetí úkolu londýnským vyslancem *Titulescem* zdálo se nasvědčovati tomu, že chvíle politického obratu v Rumunsku se přiblížila. *Titulescu* ujal se s velkou vervou svého díla a měl již téměř kabinet pohotově, když vše se zvrtilo zas o zcela osobní otázku obsazení jednoho ministerstva. Nápadně však bylo, že král nechal rychle *Titulesca* padnout a pověřil úkolem muže své osobní důvěry, profesora *Jorgu*, který téměř okamžitě vystoupil se svým vlastním kabinetem, složeným *neparlamentárně*, vesměs z lidí, blízkých ministerskému předsedovi a tím i králi. Mluvílo se již o zavedení diktatury v Rumunsku, ale král sám co nejrozhodněji tyto pověsti dementoval. Ve vládním prohlášení vysvitlo pak, jak si režim vlastně představuje. Jde o návrat, k soustavě v Rumunsku již tradiční, *vlády z autority královské*, která je volbami vlastně jen formálně potvrzována. Vládní prohlášení praví výslovně, že koruna musí dostati zpět práva, o něž byla za interregna připravena. Aby provedl ihned zkoušku, *rozpusťil Jorga sněmovnu*, aniž se vážně pokusil o dohodu se stranami a spoléhá, že ve volbách opatří si většinu vlastní. Volby stanoveny jsou řádně na počátek června a politická veřejnost je právem zvědava, zda se podaří vrátiti ještě politický život Rumunska do kolejí doby Ferdinandovy, když mezitím došlo k tak pronikavému vnitřnímu vývoji, jaký znamenala vláda strany zemědělské.

Převrat ve Španělsku udál se za nezvyklého klidu, který by byl právě od této země jižního temperamentu nikdo neočekával. Bylo zřejmo, že právě dlouhým odkládáním rozhodnutí připravil se král o poslední možnost odporu. Revoluce dozrála do té míry, že nebylo již třeba výbuchu, že došlo k velmi lehkému pádu, který král sobě i zemi usnadnil rychlým odchodem. Ale ani v následujících

týdnech nedošlo k vážnějším srážkám a sporům, takže se zdá, že se vládě podaří připravit a snad i provést v úplném klidu a za podmínek docela normálních *obecné volby do ústavodárného shromáždění*. Pak by bylo umožněno dáti všem problémům konstituční tvářnost a opatřiti jim také legální řešení. Ze tyto problémy zde jsou, nedá se však přes všechn vnější klid popřítí. *Otázka katalánská* nebude moci zůstatí v té neurčité a sentimentální formě, v jaké se původně objevila. Španělové nechali sice v prvním záchvatu liberálního nadšení Katalánce proklamovat přímo vlastní republiku, ale pak se ukázalo, že jim nechtějí povolití více než jakousi správní autonomii, jejíž meze budou vytčeny ústavodárným shromážděním celého Španělska. Snaha unifikační se tedy již znovu projevuje a Katalánci jako menšina budou se musit podrobití. Jisté nebezpečí je právě v tom, aby radikálně-separatistické živly barcelonské nepoužily ještě revolučního mezidobí před volbami k nějakým novým převratným pokusům. Poměry jsou zde však tím složitější, že *otázka sociální* hlásí se v průmyslové Katalanii k životu neméně prudce než otázka národní a vláda plukovníka *Macii* má tedy všechny důvody, aby ponechala legálnímu vývoji volnou cestu. Jiná nesnáz hlásí se z *marocké kolonie* Španělska, kde v městě *Tetuanu* vypukly vážné nepokoje domorodců, povzbuzených zvrácením starého vojenského režimu. I zde jsou to však především živly dělnické, které chtějí použítí příležitosti ku zlepšení svého těžkého sociálního postavení. Nepokoje ve španělském Maroku mohly by se ovšem zas lehce rozšířiti na francouzský díl a dáti podnět k podobným akcím, jako byla Abd el Krimova. Začátek volební agitace utvářil se velmi bouřlivě. Radikální živly použily první příležitosti aby reagovaly na projevy stran konservativních a monarchistických prudkými demonstracemi, při nichž nahromaděný hněv lidu vylil se zejména na klášterech. Církev doplácí na svou dlouhou intimitu s předešlým režimem a privilegovanost svého postavení. Výbuch byl zvláště v Madridě a některých velkých městech provinčních velmi prudký ale zdá se že vláda udrží situaci v rukou.

Námořní dohoda, sjednaná po velikých námahách 1. března mezi Francií, Anglií a Itálií, byla oceňována jako odstranění veliké překážky na příští rok svolané mezinárodní konference odzbrojovací a zároveň jako znamenité ulehčení vzájemných styků těchto tří velmocí, které v poslední době nebyly docela utěšené. Jednalo se již jen o to, jak formálně připojití nový pakt římský ku staršímu námořnímu paktu londýnskému, který zavazoval Anglii, Ameriku a Japonsko. V římském paktu bylo totiž třeba povolití oběma smluvním stáťům, Francii a Itálii, jisté odchylky od principů, sjednaných v Londýně a šlo o to, zda Amerika a Japonsko na ně přistoupí. Tento problém bylo by se však podařilo rozřešiti, poněvadž konec konců nemusil se vytvářeti z obou paktů jeden formálně ucelený, nýbrž stačilo vnější spojení, když tu však se ukázalo, že není shoda vlastně ani v tom, co se v Římě ujednalo. Vyjednávání vedl totiž anglický ministr zahraničních věcí *Henderson* tím způsobem, že mluvil zvláště s Francouzi a pak zase s Italy, při čemž se přirozeně snažil vždy, aby dosáhl dorozumění, líčit jedné straně stanovisko druhé ve světle co nejpříznivějším. Když se pak sjednané dalo dohromady a přistupovalo k přesným formulacím textu, ukázaly se *podstatné úchytky*, které uvedly vše znovu v pochybnost. Italové totiž se domnívali, že ponechávají Francii převahu 150.000 tun pouze ve starých *lodích bitevně méněcenných* a tudíž de facto dosáhnou parity ku konci smluvní lhůty (koncem roku 1936), poněvadž Francie bude musit většinu této zastaralé tonáže, tvořící její převahu, vyřaditi. Naproti tomu Francouzové domnívali se zas, že mohou samozřejmě své lodi, dospívající hranice věku, nahraditi novostavbami vedle novostaveb smlouveného lodního programu. Poněvadž však Anglie také je vázána londýnskou smlouvou nenahrazovat staré lodi až do konce roku 1936, postavila se v interpretaci paktu římského na stranu italskou a vznikla nesnáz, ze které na ten čas není východiska. Francie vyšla svým kompacistentům vstříc pouze do té míry, že chce odložití své náhradní stavby až na poslední dvě leta smluvní lhůty, ti však zase nechtějí povolití nic jiného, nežli že jí poskytují vyhlídku na nové přezkoumání věci na *konferenci v roce 1935*. Jde celkem o spor technický, malého aktuálního významu, ježto se má projevit nejdříve v roce 1935. Ale významné jest, že se tím *ztratila celá ta příznivá atmosféra*, která se vyvinula shodou ze dne 1. března. Právě v nynější kritické

situaci evropské bylo by svrchovaně žádoucí, aby mezi hlavními státy bývalé vítězné dohody nebylo sporů, nýbrž naopak spolupráce co nejsrdečnější a nejupřímnější. Rozladění, vzniklé touto nedohodou, nutou námožní dohodou, musí se projevit v každém politickém jednání příštím a vrhá zejména těžký stín na odzbrojovací konferenci ženevskou v únoru 1932. Anglii velmi záleží na tom, aby došlo v Evropě konečně k uklidnění a aby těžké rozpočty válečné mohly být pronikavě sníženy. Ministr Henderson mluvil o tom znovu velmi důrazně a jako by na jeho podporu ozval se ve stejném tónu prezident Spojených států severoamerických Hoover, při právě zahájeném jednání mezinárodních obchodních komor ve Washingtonu. Evropský kontinent je však zatím, dokud nebude vyřešena otázka celního paktu, pramálo připraven k pronikavým změnám v mezinárodním zbrojení, poněvadž k tomu je třeba především odzbrojení mravního, vzájemné důvěry a pocitu bezpečnosti.

Sestaviti *aktivní rozpočet v Anglii* je za nynější mimořádné deprese uměním, které vyžaduje stále kouzelnějších schopností kancléře pokladu. Pro příští rok předvídal se obrovský schodek 60 až 70 milionů liber a v odborných kruzích navrhovala se již také zcela mimořádná opatření na jeho krytí. I sám liberální národohospodář John M. Keynes navrhoval zavedení celního tarifu, byť jen za účely fiskálními. Sliboval si odtud výnos, který by stačil aspoň na krytí passiv pojištění v nezaměstnanosti. Snowden, který zůstal však věren svému liberálnímu kredu i ve straně dělnické více, než mladší nominální liberálové, odmítá dále rozhodně všechno ochranářství a dokázal, že dovede vyrovnati státní bilanci i bez takovýchto radikálních podniků, které by vždycky znamenaly skok do tmy. Především podařilo se mu stlačit předvídaný deficit rozpočtu na rok 1931/32 na 37 milionů liber, z čehož ještě více než polovinu může uhraditi použitím zálohy, která byla uložena ještě od dob válečných v Americe. Na zbytek pak stačí malá zvýšení při některých daních spotřeby více či méně luxusní. Snowden přiznává, že takovýchto prostředků nebude moci použítí vždy a že by při trvalosti současných podmínek musilo dojíti k porušení rovnováhy, zůstává však *tvrdšíjším optimistou*, dokazuje, že nezaměstnanost a špatný výnos národního hospodářství jsou aspoň v té míře, jak se v tomto roce ukázaly, něčím docela přechodným, ba že může již postřehnouti červánky lepší pohody. Výkazy nezaměstnanosti také opravdu v posledních týdnech ukazují již stabilitu nebo dokonce malý pokles počtu nezaměstnaných. Jisté konjunkturální oživení trhu ohlašuje se na všech stranách, jde však o to, zda máme co činiti jenom s obvyklým jarním zlepšením poptávky, či zda je to opravdu již obrat v konjunktúře.

Presidentská volba ve Francii přinesla překvapení jen v tom smyslu, že byla vyhrocena tak bojovně, že stala se jakýmsi plebiscitem v politice Briandově. Kandidatura ministra zahraničních věcí dostala se do popředí již počátkem roku, poněvadž se v tom viděla skvostná příležitost k vyvrcholení životního osudu a díla muže již málem sedmdesátiletého, jehož jméno se stalo přímo symbolem mírových snah a dobré vůle Francie. Zejména do sjednání zásadní námožní dohody s Itálií stala se volba Aristida Brianda, jako kandidáta všenárodního, jaksi samozřejmou. Po prozrazení celního plánu vídeňského se však situace úplně změnila. Francie zmocnil se nepokoj a byly pronášeny vážné pochybnosti o správnosti Briandovy politiky. Za takových okolností se jeho kandidatura musila státi bojovnou, a poněvadž Francie nevybírá si ráda presidenty z osobností vzorných, třeba velkých, nabyl proti Briandovi chance dosavadní president senátu Doumer, který byl také, třeba až v druhém kole, zvolen. Po takovém exponování nezbylo ovšem ministru zahraničních věcí než aby podal demisi. Zastupování Francie v Ženevě převzal již jen ex offo.

Dr. Rudolf Procházka.

LITERATURA.

ROBERT MICHELS: STRANY A VŮDCOVÉ. — K sociologii politického stranictví. Přeložil: Dr. Karel Hoch. — Praha, Orbis. 1931. Sociologická knihovna, větší řada, sv. III. Str. 355. Za 65 Kč.

Michelsovo dílo, psané v roce 1910, jest již dnes jednou z klasických knih moderní sociologie.